Välismaalasest Alfred pöördus Kaitsepolitseisse (KAPO) kaebusega, et teda ähvardati tulirelvaga. Kuna tulirelvaga rünnati välismaalast, siis oli Alfred kindel, et asjaga peab tegelema KAPO. Alfred rääkis inglise keeles, et kaks inimest tulid tänaval tema juurde suitsu küsima. Kui ta hakkas suitsu otsima, suunas üks revolvri tema poole ja teine nõudis rahakotti ja telefoni. Selle peale Alfred ehmus ja tahtis ära joosta, kuid siis haaras üks ründajatest tema vasakust käest ja teine tõukas ta pikali. Ta tahtis tõusta, aga siis karjus mehe hääl: „Seisa paigal või lasen!“. Üks neist lõi teda jalaga kõhtu ning tema püksitaskust võeti ära telefon ja seljast tiriti ära tagi. Seejärel jooksid ründajad minema. Tagi taskus oli rahakott dokumentide ja rahaga: 100 eurot ja 90 Inglise naela.

KAPO ametnik andis Alfredile nõu, et ta peaks vigastuste fikseerimiseks pöörduma arsti poole. Alfred käis erakorralise meditsiinilise osakonnas, kus tema vigastused fikseeriti. Nädala pärast sai Alfred KAPO-st kutse ilmuda ülekuulamisele.

Anna hinnang menetleja tegevusele. Kas menetleja on alustanud kriminaalmenetlust? (2 punkti)

Alfredi jutu põhjal võib järeldada, et toime on pandud röövimine grupi poolt relvaga ähvardades, s.o KarS § 200 lg 2 p 7 ja 8 järgi kvalifitseeritav kuritegu.

Kohtueelset menetlust toimetavad Politsei- ja Piirivalveamet ning Kaitsepolitseiamet, kui KrMS § 212 lõikes 2 ei ole sätestatud teisiti (KrMS § 212 lg 1). Politsei- ja Piirivalveameti ning Kaitsepolitseiameti vahelise uurimisalluvuse kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega (KrMS § 212 lg 4). Vabariigi Valitsuse 11.04.2013 määruse nr 60 kohaselt kuulub uurimisalluvus § 200 kuriteos Politsei- ja Piirivalveametile.

Seega KAPO-l puudub pädevus toimetada kriminaalmenetlust KarS § 200 kuriteos.

Kuigi kohapeal vahetult esitatud suuline kuriteoteade tuleb protokollida ja protokolli koopia anda kuriteoteate esitajale (KrMS § 195 lg 3), tulnuks antud kaasuse kontekstis KAPO-l suunata kannatanu politseisse, kuna tegemist ei ole nende menetluspädevusse kuuluva kuriteoga.

Juhul kui KAPO oleks soovinud ise antud kuriteos kriminaalmenetlust läbi viia, tulnuks KAPO-l pöörduda uurimisalluvuse saamiseks prokuratuuri poole. Prokuratuur võib otstarbekusest lähtudes muuta oma määrusega KrMS § 212 lõigetes 1 ja 2 sätestatud uurimisalluvust konkreetses kriminaalasjas (KrMS § 212 lg 5). Kaasusest ei nähtu, et esineksid alused uurimisalluvuse muutmiseks.

Kaasusest ei nähtu, et vaja oleks teostada kiireloomulisi menetlustoiminguid, millega viivitamine võiks kaasa tuua mõne tõendi hävimise. Juhul kui selline olukord oleks esinenud, võiks jaatada KAPO poolt esmaste menetlustoimingute teostamist. Seejärel tulnuks koheselt otsustada uurimisalluvuse küsimus, st kas kriminaalasi edastada PPA-le või taotleda prokuratuurilt uurimisalluvust.

Mõnevõrra küsitav on uurija ettepanek Alfredile, pöörduda vigastuste fikseerimiseks arsti poole. Ei ole kahtlust, et EMO- s töötavad oma ala spetsialistid, kes on pädevad vigastusi tuvastama ja fikseerima. Samas ei saa arstivisiit asendada menetlustoiminguid. Nimelt on selleks ette nähtud kindel menetlustoiming - isiku läbivaatus (KrMS § 88). Isiku läbivaatusel selgitatakse tervisekahjustuse laad, vigastuse paiknemine ja vigastuse muud tunnused (KrMS § 88 lg 1 p 2). Kui isiku läbivaatuse eesmärk on avastada tema kehal kuriteojälgi, osaleb

läbivaatusel kohtuarst või tervishoiutöötaja või muu asjatundja (KrMS § 88 lg 2). Kahtlemata on EMO läbivaatuse dokument tõend, aga sellise ettepaneku tegemine menetleja poolt ei ole asjakohane.

Kriminaalmenetlus algab esimese menetlustoiminguga (KrMS § 193 lg 1). KAPO esialgset vestlust Alfrediga ei saa veel pidada menetlustoiminguks. Menetlust alustati kutse edastamisega Alfredile (KrMS § 164). Tingimuslikult võib esimeseks menetlustoiminguks lugeda ka kannatanu Alfredi ülekuulamist.

Ülekuulamisel selgus, et Alfredi eesti keele oskus on väga kesine. Õnneks oskas uurija inglise keelt väga hästi, mistõttu kuulas ta Alfredi inglise keeles üle ja koostas protokolli eesti keeles. Toimingu lõppedes võttis ta protokollile Alfredi allkirja.

Andke hinnang menetleja tegevusele. (0,5 punkti)

Kriminaalmenetluse keel on eesti keel (KrMS § 10 lg 1). Kui kannatanu eesti keele oskus osutub ebapiisavaks, tagatakse tõlgi abi (KrMS § 10 lg 2).

Seega kehtib üldreegel, et menetlus viiakse läbi eesti keeles ja kõik toimikus olevad dokumendid, sh menetlusdokumendid, peavad olema eestikeelsed.

Kriminaalmenetlus võib menetleja, menetlusosaliste ja kohtumenetluse poolte nõusolekul toimuda ka muus keeles, kui nad seda valdavad (KrMS § 10 lg 1).

Antud normi kohaselt võib menetleja (erandkorras) toimingu teostada ka muus keeles, näiteks inglise keeles, nagu käesolevas kaasuses. Sel juhul tulnuks ka ülekuulamise protokoll koostada tervikuna inglise keeles ning selliselt ka allkirjastada. Toimikusse lisamisel tulnuks inglise keelne kannatanu ülekuulamise protokoll tõlkida tõlgi poolt eesti keelde.

Seega ei ole iseenesest vale, et uurija Alfredi inglise keeles üle kuulas. Küll aga ei oleks sel juhul tohtinud protokolli koostada eesti keeles, kuna Alfred ei osanud eesti keelt ja ei saanud veenduda, et protokoll on koostatud õigesti. Samuti ei tohi uurija ise protokolli tõlkida, kuna tõlgi ülesannet ei või täita kriminaalmenetluse muu subjekt (KrMS § 161 lg 2).

Alfred rääkis kogu loo uurijale ära ja lisas, et teda ründasid noored, kes võisid olla isegi alaealised, sest üks oli väikest kasvu. Alfred sai ka sellest aru, et ründajad rääkisid omavahel eesti keelt.

Sündmuskoha lähedalt sai uurija ühelt majalt turvakaamera salvestise, millelt oli näha, kuidas Alfredi ründasid kaks inimest. Menetleja tundis ühe ründajana ära varem korduvalt varguste eest süüdimõistetud 17-aastase Renee. Teine ründaja oli uurijale tundmatu, kuid salvestisel oli näha tema nägu.

Uurija teadis küll Renee ammust elukoha aadressi, kuid Renee praegust elukohta ta ei teadnud. Uurija pöördus pärast Alfredi ülekuulamist prokuröri poole, et teostada läbiotsimine temale teadaolevas Renee elukohas, et leida Alfredi tagi, telefon, rahakott ja ründel kasutatud relv.

Prokurör usaldades menetlejat, andis suulise loa teostada läbiotsimine uurija poolt nimetatud asukohas, et leida Alfredi tagi, telefon, rahakott ja ründel kasutatud relv.

Hinnake prokuröri tegevust ja tema poolt antud loa õiguspärasust. Kuidas toimub läbiotsimiseks loa andmine? (2 punkti)

Prokuröril peab olema alust arvata, et asukohas, kus uurija soovib läbiotsimist teostada, on puutumus uuritava kuriteoga. St peab esinema põhjendatud kahtlus, et hoonest, ruumist, sõidukist või piirdega alal võib asuda asitõendina kasutatav või konfiskeeritav objekt, kriminaalasja lahendamiseks vajalik dokument, asi või isik või kriminaalmenetluses arestitav vara või laip või tabada tagaotsitav (KrMS § 91 lg 1).

Arusaadavalt peab prokurör mingilgi kontrollitaval viisil veenduma, et eelpool nimetatud seos esineb. Tuvastamaks, kas Renee elab konkreetsel aadressil, ei pruugi piisata uurija meenutustest. Seda enam, et tegemist oli vana infoga ning uurija ei teadnud Renee praegust elukohta. Renee võimaliku elukoha tuvastamiseks võib olla väga erinevaid võimalusi.

Lisaks peab prokurör tuvastama kriminaalasja materjalidest, kas kuriteosündmus leidis aset, kas tegemist on kahtlustatavaga ning mille alusel arvab, et otsitavad esemed asuvad kohas, mida soovitakse läbi otsida. Samuti hindama, kas läbiotsimine on vajalik ja proportsionaalne. (KrMS § 91 sätestatud kord).

Käesolevas kaasuses prokurör ei kontrollinud, mis viitab hetkel sellele, et Renee elab sellel aadressil või sündmuse ajal kasutas seda kohta.

Kaasusest ei nähtu, et prokurör oleks koostanud läbiotsimise määruse. Prokuröril ei ole õigust anda suulist luba.

KrMS § 91 lg 3 alusel võib prokurör anda loa läbiotsimiseks kui on alus arvata, et kahtlustatav kasutas või kasutab läbiotsitavat kohta või sõidukit kuriteo sündmuse või kohtueelse menetluse ajal ja kui tegemist on KrMS § 126-2 lg 2 märgitud kuriteoga. KarS § 200 lg 2 p 8 kuritegu on kataloogi kuritegu (KrMS § 126-2 lg 2).

KrMS § 91 lg 5 kohaselt võib prokurör anda edasilükkamatu läbiotsimise loa, kuid vaid taasesitatavas vormis (sõnumiga, e-kirjaga vms) ning juhul kui läbiotsimise vormistamine ei ole õigel ajal võimalik. Käesolevas kaasuses ei ole kirjeldatud kiire läbiotsimise vajadust. Juhul kui prokurör annab taasesitatavas vormis loa edasilükkamatuks läbiotsimiseks või läbiotsimismääruse tuleb kooskõlas KrMS § 91 lg 6 läbiotsimise alustamisele järgneva esimese tööpäeva jooksul teavitada läbiotsimisest eeluurimiskohtunikku, kes otsustab läbiotsimise lubatavaks tunnistamise.

Uurija, teades, et paljud noored tarvitavad uimasteid, võttis läbiotsimisele kaasa narkokoera. Läbiotsimiskohas küsis uurija uksele tulnud Vellolt, kas Renee on kodus. Korteriomanik Vello ütles, et ostis selle korteri alles kuus kuud tagasi ja Renee on talle tundmatu ning sellel aadressil sellenimelist inimest ei ela. Uurija ütles, et tal on prokuröri luba selle koha läbiotsimiseks ja alustas läbiotsimisega. Vello palus läbiotsimine peatada ja kutsuda kohale tema advokaat. Uurija advokaati ei kutsunud ja jätkas läbiotsimisega. Läbi otsiti kõik ruumid, kuid otsitavaid esemeid ei leitud. Kaasa võeti kõik arvutid ja ühe toa aknalt potis kasvav kanepitaim.

Läbiotsimise kohta koostas uurija protokolli, kuhu ära võetud esemetena märkis üksnes arvutid, kuna neis võis leiduda vajalikku teavet kuriteo toimepanemise kohta.

Vello keeldus protokollile alla kirjutamast ja nii jäigi protokoll ilma Vello allkirjata. Seejärel nõudis Vello menetlejalt koheselt läbiotsimismääruse ja -protokolli koopiat, mille peale menetleja vastas, et küsigu neid prokurörilt.

Prokurör, saades uurijalt läbiotsimisprotokolli, edastas selle kolme päeva pärast eeluurimiskohtunikule läbiotsimise lubatavaks tunnistamiseks.

Hinnake prokuröri ja uurija tegevust läbiotsimise rakendamisel ja läbiviimisel. (2 punkti)

KrMS § 213 lg 1 kohaselt juhib prokurör kohtueelset menetlust, tagades selle seaduslikkuse ja tulemuslikkuse ning menetlustoimingute vastavust KrMS § 91 lg 7, 9, 10; § 92 lg 1, 1-1.

Läbiotsimine oli ebaseaduslik, sest kaasuse andmetest tuleneval oli vajalik eeluurimiskohtuniku läbiotsimismäärus (KrMS § 91 lg 2) või prokuröri määrus kahtlustatava läbiotsimiseks (KrMS § 91 lg 3).

Tegemist ei ole narkokuriteoga ja uurija poolt narkokoera kaasavõtmine ei olnud põhjendatud.

Uurija rikkus KrMS § 91 lg 7 ja 9 sellega, et ei tutvustanud Vellole läbiotsimise asjaolusid ega põhjusi, miks läbiotsimist toimetatakse edasilükkamatult. Samuti ei teinud uurija ettepanekut anda välja otsitavaid esemeid. Uurija oleks saanud läbiotsimist teostada üksnes läbiotsimismääruse alusel, sest edasilükkamatuse olukorda ei esinenud. Samuti uurija ei tutvustanud läbiotsimise rakendamisel Vellole läbiotsimismäärust.

Vastaja peab märkama, kas uurija, saades teada, et Vello on uus korteri omanik ja Renee oli talle tundmatu ja sellenimelist inimest sellel aadressil ei ela, võib menetlustoiminguga jätkata või tuleb toiming katkestada. Uurijal oleks pidanud antud asjaolusid koheselt kontrollima. Juhul kui Vello rääkis tõtt, ei olnud läbiotsimine seaduslik, kuna puudusid läbiotsmise alused.

Uurija poolt arvutite kaasa võtmine ei ole seaduslik, kuna prokurör ei olnud selleks luba andnud. Kaasa võib võtta ainult läbiotsimise määruses või loas nimetatud esemeid.

Vastaja peab märkama, et kanepitaime kaasavõtmine jäi läbiotsimisprotokollis kajastamata. Kanepitaime saab kaasa võtta KrMS § 91 lg 10 alusel, sest see viitab kanepi ebaseaduslikule kasvatamisele (KarS § 188 lg 1). Antud asjaolud tulnuks kirja panna läbiotsimise protokollis.

Uurija oleks pidanud küsima Vellolt allkirja andmisest keeldumise põhjuse ja selle protokollis kajastama (KrMS § 152 lg 5) ning selle oma allkirjaga kinnitama.

Samuti pidanuks uurija andma toimingule allutatud inimesele läbiotsimise protokolli koopia (KrMS § 152 lg 3).

Seadusliku läbiotsimise korral tulnuks esitada läbiotsimise materjalid KrMS § 91 lg 7 alusel läbiotsimise alustamisele järgneval tööpäeval.

Pärast läbiotsimist andis prokurör uurija palvel kirjaliku loa nõuda sideettevõttelt Renee ja Alfredi kasutuses olnud telefonide kõiki sideandmeid tagasiulatuvalt ühe aasta kohta. Vajalik oli tuvastada nii röövitud telefoni kui ka Renee asukoht. Saadud andmetest selgus, et ründamise päeval suhtles Renee tihedalt telefoniga, mis kuulus Peetrile. Andmebaasis oleva foto ja videosalvestuse võrdlusega tehti kindlaks, et teine ründaja oli Peeter.

Palun põhjendage loa lubatavust. (0,5 punkti)

Kirjalikult võib prokurör anda loa ainult edasilükkamatult juhul (KrMS § 90-1 lg 6), millised alused hetkel puuduvad.

Vajalik on hinnata ka ajavahemiku proportsionaalsust. Kaasuse konteksti arvestades on sideandmete päring ühe aasta kohta ilmselgelt liiga pikk ja riivab põhjendamatult Renee ja Peetri põhiõigusi.

Uurija pidas Renee ja Peetri kahtlustatavana kinni neljapäeval kell 11.00. Kahtlustatavad soovisid, et kinnipidamisest teatatakse lähedastele. Uurija otsustas, et kuni ülekuulamiseni ei teata ta kinnipidamistest kellelegi. Renee kuulati üle reedel tema lepingulise kaitsja juuresolekul. Renee eitas kuriteo toimepanemist ning keeldus ütluste andmisest. Peeter ütles juba enne ülekuulamist, et tal ei ole midagi varjata ja ta on nõus kõik ausalt ära rääkima. Kuna Peeter avaldas uurijale, et ta ei soovi kaitsjat ning kõrvaliste inimeste juuresolekul ta ütlusi ei anna, siis teostati ülekuulamine ilma kaitsjata. Peeter kuulati üle reede pärastlõunal. Peetri ülekuulamine lõppes kell 15.30.

Hinnake uurija tegevust kinnipidamisel ja ülekuulamisel. (1 punkti)

KrMS § 218 lg 2 kohaselt peab uurija teatama prokurörile kahtlustatava kinnipidamisest.

Alaealise kinnipidamisel peab menetleja viivitamatult teatama tema seaduslikule esindajale (KrMS § 217 lg 10). Analüüsida, kas alaealisel esinevad mingid alused, mis võimaldavad jätta seadusliku esindaja teavitamata.

Täisealise Peetri puhul oleks olnud vajalik samuti saada prokuröri luba.

Sõltumata sellest, et Peeter ülekuulamise juurde kaitsjat ei soovinud, oli antud hetkel kaitsja osavõtt kohustuslik. Kaitsja osavõtt kogu kriminaalmenetlusest on kohustuslik, kui isiku huvid on vastuolus teise isiku huvidega, kellel on kaitsja (KrMS § 45 lg 2 p 4). Uurija teadis, et Reneed ja Peetrit kahtlustatakse röövimise ühises toimepanemises ning seda, et Renee kaitsja juuresolekul ülekuulamisel eitas kuriteo toimepanemist. Teades juba enne ülekuulamist, et Peeter soovib kõik ausalt ära rääkida, pidi uurijale olema selge, et Peetri ja Renee huvid on vastuolus, mistõttu tulnuks tagada, et Peetri ülekuulamise juures on kaitsja.

Pärast kahtlustatavate ülekuulamist pöördus uurija prokuröri poole Renee vahistamise palvega, kuna viimane ei ole oma tegu tunnistanud. Prokurör leides, et vahistamine annaks Reneele õppetunni, et mõistlik on kõik ausalt ära rääkida, nõustus uurijaga ja edastas kohtule vahistamistaotluse ning leppis kohtuga kokku vahistamise kohtuistungi aja laupäeval kella 10.00-ks.

Hinda prokuröri tegevust ja kas kaasuse konteksti arvestades esinesid vahistamisalused? (1 punkti)

Siinkohal tuleb analüüsida nii vahistamise eeldusi kui ka vahistamise aluseid (KrMS § 131) ning kas käesoleva kaasuse konteksti on need tuvastatavad.

Põhjendatud kuriteokahtlusele lisaks peab olema tuvastatud Põhiseadusega kooskõlas oleva ja kriminaalmenetluse seadustikus sätestatud vahistamisaluse olemasolu. Kriminaalmenetluse seadustiku § 130 lg 2 sätestatu kohaselt saab kahtlustatava ja süüdistatava vahistamisaluseks olla kas kriminaalmenetlusest kõrvalehoidumise kahtlus või kuritegude jätkuva toimepanemise kahtlus ning vahistamine on vältimatult vajalik. KrMS § 127 lg 1 ja § 130 lg 2 kohaselt arvestatakse tõkendi valikul kriminaalmenetlusest või kohtuotsuse täitmisest kõrvalehoidumise, kuritegude toimepanemise jätkamise või tõendite hävitamise, muutmise ja võltsimise

võimalikkust, karistuse raskust, kahtlustatava, süüdistatava või süüdimõistetu isikut, tema tervist, perekonnaseisu ja muid tõkendi kohaldamise seisukohalt tähtsaid asjaolusid.

Kindlast ei saa pidada õigeks motiive, miks prokurör pidas vahistamist põhjendatuks. Vahistamine ei ole karistus ega teeni „õppetunni" andmise eesmärki

Küll aga esineb Renee puhul põhjendatud kuriteokahtlus (vahistamise eeldus) ning oht, et ta võib jätkata kuritegude toimepanemist (vahistamise alus). Kriminaalasjas oli kogutud piisavalt tõendeid, et kahtlustada Reneed röövimise toimepanemises. Samuti oli ta varasemalt korduvalt karistatud varguste toiemapanemise eest.

Laupäeval kell 10.00 alanud vahistamisistungil soovis Renee kaitsja tutvuda kõikide tõenditega. Prokurör ei nõustunud tõendeid näitama ja esitas määruse, mille alusel lubas kaitsjal tutvuda kahtlustatava ülekuulamise protokolliga ja karistusregistri õiendiga. Kaitsja palus vaheaega määruse ja tõenditega tutvumiseks. Kohus jätkas istungiga kell 10.45. Kell 11 avaldas kaitsja, et Renee tuleb vabastada ja istung lõpetada. Kohus jättis taotluse rahuldamata, jätkas istungiga ja kell 12 kuulutas kohus määruse, millega andis loa Renee vahistamiseks kaheks kuuks.

Hinnake kohtuistungil toimunu õiguspärasust. (1 punkti)

Kahtlustataval on õigus tutvuda kriminaaltoimiku materjalidega. Prokuröril on õigus piirata põhistatud määrusega kaitsja juurdepääsu tõenditele (KrMS § 34-1 lg 3). Kahtlustatava võib kinni pidada maksimaalselt 48 tundi (KrMS § 217 lg 1).

Kaitsja oli õigustatud juhtima kohtu tähelepanu kinnipidamise tähtaja saabumisele. Istungi lõpetamise taotluse esitamine ei ole keelatud, küll ei ole see põhjendatud, kuna vahistada saab ka vabaduses olevat isikut.

Kinnipidamise 48 tunni tähtaja saabumisel pidanuks kohus tegema vaheaja ja andma korralduse Renee kinnipidamisest vabastada (teostada vajalikud toimingud) ja seejärel jätkama istungiga. Kuni kohtumääruse kuulutamiseni ei ole Renee kahtlustatavana kinnipeetav ja peale kohtumääruse kuulutamist tuleb ta uuesti kinni pidada.

Kui nii vastasid, tee endale pai, sest oled poolel teel saamaks tõeliseks prokuröriks!